

ZAKONI O VISOKOM OBRAZOVANJU

POLICY BRIEF 3

Ovaj policy brief ima za cilj predstavljanje mogućeg integrisanja seksualne iznude u zakone o visokom obrazovanju i preporuke za njihove izmjene.

Konkretno predmet ovog policy briefa su dva zakona: Zakon o visokom obrazovanju RS i Zakon o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo, ali se slične preporuke mogu odnositi i na ostale zakone o visokom obrazovanju, posebno na one odredbe i članove koji se tiču povrede akademske etike i nastavničke čestitosti. U pomenutim zakonima nema još uvijek seksualne iznude, ali postoji potreba da se ona inkorporira.

Kako prepoznati seksualnu iznudu u visokoškolskim ustanovama (fakultetima)

Prema provedenim istraživanjima seksualna korupcija ili seksualna iznuda se često dešava na visokoškolskim institucijama u međusobnim odnosima između nastavnika i saradnika, odnosno između nastavnog osoblja i studenata/studentkinja. Seksualna iznuda (iznuđivanje) je spoj seksualnog uznemiravanja i korupcije, a događa se, kada oni kojima je povjerena moć (autoritet) to koriste da seksualno iskorištavaju one koji zavise od te moći.

Tokom urađenog „Istraživanja o rasprostranjenosti seksualne iznude u društvu“ kao razlog za seksualnu iznudu **8, 5 % ispitanika/ica je navelo da se dešava kod polaganja ispita.**

Prepoznavanje seksualne iznude na fakultetima, posebno u odnosu prema studentkinjama/ima, vrlo je važno. Sistematsko prepoznavanje, prevencija, interna i zakonska akta, adekvatno reagovanje i aktivno suzbijanje seksualne iznude na fakultetima ključni su za stvaranje sigurnog, etičkog, podsticajnog i poštovanja vrijednog okruženja za sve članove/ice akademske zajednice.

NEKI OD ZNAKOVA KOJI UKAZUJU NA SEKSUALNU IZNUDU

Ako neko od nastavnog osoblja direktno ili indirektno pita za seksualne usluge u zamjenu za bolju ocjenu, položen ispit ili druge akademske pogodnosti.

Ako profesor ili drugi nadređeni/a traži da se sastanete u privatnom okruženju, a situacija izgleda neprimjerena, možda se suočavate sa pokušajem seksualne iznude.

Ako se profesor ili osoblje ponaša na način koji je seksualno neprimjeren i stvara osjećaj nelagodnosti, dodiruje, daje komplimente i neprimjerene prijedloge seksualne konotacije, to je zabrinjavajuće.

Ako primjetite da određeni studenti/kinje dobijaju poseban tretman u odnosu na druge na osnovu njihovog „prisnijeg“ odnosa sa određenim osobljem, to takođe može biti alarmantno upozorenje.

Šta je neophodno promijeniti:

Zakon o visokom obrazovanju Republike Srpske

Analizirajući odredbe Zakon o visokom obrazovanju („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 67/2020) utvrdili smo da zakon u glavi XI – ETIKA, u članu 119. predviđa odredbu o akademskoj čestitosti, koja je je od posebnog značaja.

Član 119.

(1) Akademaska čestitost u skladu sa ovim zakonom podrazumijeva istraživačku čestitost u planiranju, sprovođenju i objavljivanju rezultata istraživanja, nastavničku čestitost u mentorstvu, radu sa studentima i drugim saradnicima u nastavi, odnosno profesionalnost koja se ogleda u poštovanju međunarodnih akademskih normi, zakona i dostojanstva osobe.

(2) Povrede istraživačke čestitosti ogledaju se u neetičkim praksama prilikom sprovođenja i objavljivanja rezultata istraživanja kao što su plagiranje, izmišljanje, krivotvorenje, zloupotreba autorstva, dvostruke publikacije, selektivno izvještavanje i slično.

(3) Povrede nastavničke čestitosti ogledaju se u neetičkim praksama prilikom rada sa studentima i nastavnicima kao što su neizvršavanje nastavničkih obaveza, narušavanje dostojanstva ličnosti, uključujući zastrašivanje, ucjenjivanje, primanje mita i slično.

(4) Svaka visokoškolska ustanova dužna je da, u skladu sa svojim opštim aktima, sankcioniše akademsko osoblje za koje se utvrdi da je povrijedilo akademsku čestitost iz st. 2. i 3. ovog člana.

U odredbi o akademskoj čestitosti se u stavu 3. navode i povrede nastavničke čestitosti pri čemu se ističe da se one ogledaju u neetičnim praksama prilikom rada sa studentima i nastavnicima te navode pojedinačni primjeri povrede nastavničke čestitosti, kao što su neizvršavanje nastavničkih obaveza, narušavanje dostojanstva ličnosti, uključujući zastrašivanje, ucjenjivanje, primanje mita i na kraju daje mogućnost da se i slične radnje smatraju povredom nastavničke čestitosti.

Smatramo da je odredbu stava 3. člana 119. ovog zakona neophodno dopuniti tako što bi se nakon navođenja radnje zastrašivanja, ucjenjivanja, trebao dodati i seksualno iznuđivanje. Dakle, odredba bi trebala da glasi na sljedeći način:

(3) Povrede nastavničke čestitosti ogledaju se u neetičkim praksama prilikom rada sa studentima i nastavnicima kao što su neizvršavanje nastavničkih obaveza, narušavanje dostojanstva ličnosti, uključujući zastrašivanje, ucjenjivanje, seksualnu iznudu, primanje mita i slično.

Seksualna iznuda ili seksualna korupcija iz ovog teksta zakona se odnosi ne samo na međusobnu komunikaciju između nastavnog osoblja i studenata, već i između nastavnika i saradnika/ica, kao i između nastavnog osoblja i ostalih zaposlenih na visokoškolskoj ustanovi.

Zakon o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo

U Federaciji BiH svaki kanton donosi svoj zakon o visokom obrazovanju. Za predmet analize odabrali smo Zakon o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo, broj: 36, od 8. 9. 2022. godine) jer je donesen krajem prethodne godine te smo željeli utvrditi da li je ovim zakonom regulisano pitanje seksualne iznude ili seksualne korupcije, obzirom na činjenicu da se upravo visokoškolske ustanove spominju kao mjesta na kojima se ona često vrši.

Član 147.

Zakon o visokom obrazovanju u dijelu osmom, - AKADEMSKA ETIKA – u članu 147. (Tijela nadležna za pitanja akademske etike) navodi:

(1) Visokoškolska ustanova je dužna, u skladu s ovim zakonom, osnovati jedno ili više tijela nadležnih za unapređenje akademskih vrijednosti, očuvanje akademskog integriteta i akademske etike, zaštitu od diskriminacije, uznemiravanja na osnovu spola i seksualnog uznemiravanja, standardizaciju moralnih ponašanja i etičnog djelovanja akademskog osoblja u istraživanjima, nastavi i društvenim odnosima.

Analizom navedene odredbe zaključili smo da **ni ovaj zakon ne sadrži pojam seksualne iznude ili seksualne korupcije kao nedozvoljenog i neprihvatljivog oblika ponašanja** u okviru visokoškolske ustanove i djelatnosti kojom se ona bavi.

Stoga smatramo da je neophodno u navedenu odredbu, nakon riječi „uznemiravanje na osnovu spola i seksualnog uznemiravanja“ dodati i ”seksualnu iznudu ili seksualnu korupciju“.

Dakle, norma treba da glasi:

(2) Visokoškolska ustanova je dužna, u skladu s ovim zakonom, osnovati jedno ili više tijela nadležnih za unapređenje akademskih vrijednosti, očuvanje akademskog integriteta i akademske etike, zaštitu od diskriminacije, uznemiravanja na osnovu spola i seksualnog uznemiravanja, seksualne iznude ili korupcije, standardizaciju moralnih ponašanja i etičnog djelovanja akademskog osoblja u istraživanjima, nastavi i društvenim odnosima.“

Priradio: Helsinški parlament građana Banja Luka

2024. godine

www.hcabl.org